

Ґрунт, на якому базується вся наша національна свідомість це – рідна мова, історія нашого народу, його сьогодення, традиції, обряди та звичаї, різні види народного мистецтва, які зараз набирають неабиякої популярності, не лише в межах нашої країни, а й далеко за її кордонами. Зберігаючи, й найголовніше, розвиваючи всі наші традиції та звичаї, ми зміцнюємо національну свідомість нашої країни.

Найперше з чого вчителі повинні розпочати, це навчити дітей розв'язуванню найважливіших завдань, про які сказано в Концепції середньої загальноосвітньої школи з перших днів перебування в школі. Вчителі повинні поставити собі за мету – вироблення в кожного учня відданості загальнолюдським моральним цінностям, успадкування духовних надбань і культури свого народу, виховання в нього громадянського світогляду.

Таким чином, щоб виховати в дитині патріота рідної держави учителю нової української школи насамперед потрібно наповнити всі ланки навчально-виховного процесу інформацією, яка би відображала історію, мистецтво, культуру та природу рідного краю. Саме такий зміст поданої інформації, забезпечуватиме формування в молоді почуття патріотизму, любові до рідної землі, духовно розвинутої особистості та формування в ній інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства.

Список використаних джерел

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 6. С. 97.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ. 2014. С. 29.
3. Бех І. Д. та ін. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. *Книга класного керівника: довідково-методичне видання* / за ред. С. В. Кириленко, Н. І. Косарева. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. С. 288–326.
4. Гавлітіна Т. М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Київ, 2007. 23 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. Київ, 1983. Т. 1. С. 43–44.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 томах. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1. С. 131.

**Руслана ВЕЛИЧКО,
Наталія ОЛІЙНИК**

ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Кардинальні зміни, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності суспільства, вимагають нових підходів щодо виховання та соціалізації підростаючого покоління. Особливого значення набуває формування гармонійно розвинутої, суспільно активної, фізично досконалої, здорової особистості. Аналіз державних документів: Конституції України, основ законодавства України про охорону здоров'я, Закону України «Про повну загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), Національної доктрини розвитку освіти, Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя» – свідчить про те, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності [1].

Проблема формування здорового способу життя підрастаючого покоління постає перед нами як медична, психологічна, педагогічна, соціальна, тому що здоров'я має специфіку проявлятися на фізичному, психологічному, соціальному рівнях. На сьогодні в Україні прийнято багато державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя; створено мережу «Центрів здоров'я», відкрито безліч різноманітних спортивних клубів, але значних позитивних зрушень у покращенні фізичного, духовного, психічного, соціального здоров'я школярів не відбувається.

Заклад загальної середньої освіти залишається основним соціальним інститутом, який надає дітям базову освіту, вирішує завдання розвитку та виховання старшокласників, але школа не в змозі створити всі умови для ефективного формування здорового способу життя, оскільки цей процес має низку специфічних особливостей. Для підвищення рівня здоров'я підрастаючого покоління необхідно створити закріплену систему валеонасиченого простору, у якій би всі соціальні інститути нашого суспільства були об'єднані єдиною ідеєю, спільними зусиллями виконати замовлення держави щодо формування й виховання здорового покоління.

На жаль, наша педагогічна наука майже не має відпрацьованих наукових підходів щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування відкритої соціально-педагогічної системи формування здорового способу життя старшокласників. На нашу думку, жоден соціальний інститут суспільства наодинці неспроможний якісно вплинути на підвищення стану здоров'я дітей, створити ґрунтовні умови для формування здорового способу життя старшокласників. Вивчення та розв'язання цих проблем під силу тільки відкритій соціально-педагогічній системі, у якій взаємодіють різні соціальні інститути суспільства, орієнтовані (кожен окремо і всі разом) на створення умов та реалізацію завдань формування здорового способу життя старшокласників.

Зазначена проблема є особливо актуальною у зв'язку з основним завданням школи – забезпечити готовність кожного випускника до самостійного життя і спілкування з іншими людьми. Несформованість валеологічної культури поведінки людини може негативно позначитися на міжособистісних стосунках, призвести до виникнення різноманітних психо-неврологічних розладів.

Одним із актуальних практичних завдань школи є створення комфортного валеологічного, екологічного, психологічно здорового освітнього середовища для учнів шляхом впровадження науково-ефективних технологій, що сприяють адаптації та створення педагогічних умов для саморозвитку і творчої реалізації дітей та підлітків [4].

Методологічною основою формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у старшокласників є гуманістичний підхід, сутність якого полягає у створенні сприятливої ситуації для їх готовності до сприйняття й адекватного реагування на виховні дії шкільного та соціального середовища [3]. Результати дослідження свідчать, що переважна більшість старших підлітків мають недостатньо змістовні уявлення про сутність, компоненти і структуру здорового способу життя. У процесі констатуючого етапу дослідження встановлено, що лише 38,2 % опитаних старших підлітків самостійно займаються фізичними вправами, з них щоденно – 7,7 %, шість разів за тиждень – 2,2 %, один-два рази – 23,1 %. На основі отриманих даних виділено високий, середній і низький рівні сформованості здорового способу життя старших підлітків. Показниками їх визначення були такі критерії: рівень знань про сутність і структуру здорового способу життя; вплив занять фізичною культурою на розвиток особистості та покращення її здоров'я; систематичність у дотриманні вимог здорового способу життя.

Експериментальна робота дозволила визначити місце і роль сучасних виховних технологій у вихованні здорового способу життя старших підлітків. У процесі експерименту були апробовані такі взаємопов'язані та взаємодоповнюючі технології виховання, як тренінги-вправи, проектна (проективна) технологія та технологія створення ситуації успіху. Аналіз результатів експерименту дає підстави зробити

висновок, що дані технології, спонукаючи розвиток тих чи інших якостей особистості, забезпечували інтегративний вплив, необхідний для розвитку старших підлітків, здійснення внутрішньої саморегуляції ставлення до здорового способу життя, вдосконалення когнітивних, конструктивних, організаторських, комунікативних знань і умінь школярів на засадах ситуації успіху. Проведена експериментальна робота підтвердила, що ефективність виховання здорового способу життя учнів 9–11 класів у значній мірі детермінується рівнем їхніх знань і умінь щодо змісту та шляхів санітарно-гігієнічного самовдосконалення. Встановлено, що чим він вищий, тим вагомішими є передумови виховання у старшокласників орієнтацій на здоровий спосіб життя.

Ефективність виховання здорового способу життя учнів при викладанні біології детермінується певними умовами, серед яких виокремлюються організаційно-педагогічні умови: наявність у системі роботи загальноосвітньої школи підсистеми виховання здорового способу життя старшокласників; здійснення чіткого науково обґрунтованого діагностування, проектування, планування, організації й контролю процесу виховання здорового способу життя учнів; реалізація випереджаючого науково-методичного забезпечення даного процесу; організація підготовки вчителів до діяльності у даному напрямі; координація впливів усіх учасників процесу виховання старших підлітків на засадах здорового способу життя; створення в школі необхідних матеріально-спортивних та санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу [2]. При проведенні позакласних заходів, у тому числі з підготовки підлітків та молоді до сімейного життя, вчитель (класний керівник, психолог та ін.) повинен слідкувати за дотриманням інструкцій з охорони праці та безпеки життєдіяльності щодо проведення масових заходів у закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). *Освіта*. 1993. № 44–46. С. 1–12.
2. Козак І. О. Формування навичок здорового способу життя при викладанні біології в загальноосвітніх навчальних закладах. Полтава : ПОІППО, 2009. 72 с.
3. Матвієнко П., Огієнко С. До питання про сучасні педагогічні парадигми в системі вищої школи. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 2. С. 63–72.
4. Оржеховський В. М. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи їх розвитку в Україні. *Збірник науково-практичних статей / за заг. ред. В. М. Оржеховського*. Київ : Майстер, 1999. 120 с.